Vilayət İsmayılov

UOT: 330.567; JEL: I38.

Beynəlxalq sosial standartların tətbiqi əsasında əhalinin həyat səviyyəsinin qiymətləndirilməsi

Xülasə

Məqalənin məqsədi beynəlxalq sosial standartları tətbiq etməklə Azərbaycanda əhalinin həyat keyfiyyəri və həyat səviyyəsinin qiymətləndirilməsidir. Metodologiya: inteqral indiqatorlarının statistik müqayisəli təhlil metodundan istifadə edilmişdir. Tədqiqatın nəticələri: 2019-cu ilin göstəriciləri əsasında əhali gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalının $k_{p.g.a.q}$= 4,08; gəlirlər üzrə kasıblıq əmsalının $k_{p.g.k.ə}$=0,12;cini indeksinin 0,362 olduğu müəyyənləşdirilmişdir.

Açar sözlər: *əhali,həyat səviyyəsi, sosial standartlar, beynəlxalq inteqral indiqarotları, qiymətləndirmə*

Giriş

Həyat səviyyəsi dedikdə əhalinin lazımi maddi-material sərvət və xidmətlərlə təmin edilməsi, onların tələbatının ödənilməsi səviyyəsi və rasional tələbatının təmin edilməsi başa düşülür. Nisbətən geniş mənada "əhalinin həyat səviyyəsi" həyat, əmək və məşğulluq şəraitini, məişət və xidmətləri, əhalinin sağlamlığını, təhsilini, təbii yaşayış mühitini və s. özündə əks etdirir. Adətən, ölkə əhalisinin həyat səviyyəsi aşağıdakı kimi fərqləndirilə bilər: kifayət səviyyə (insanın hərtərəfli inkişafını təmin edən sərvətlərdən istifadə); normal səviyyə (insanın fiziki və intellektual qüvvəsinin bərpa olunmasını təmin edən elmi cəhətdən əsaslandırılmış norma üzrə rasional tələbat); kasıblıq səviyyəsi (işçi qüvvəsinin təkrar istehsalının aşağı hüdudu kimi isgörmə qabilliyyəti səviyyəsinin saxlanılmasına olan sərvətin tələbatı); həddən çox kasıblıq səviyyəsi (insanın yalnız həyatda qalmasına olan tələbatı təmin edən bioloji kriteriyasına görə minimum yol verilə bilən sərvət və xidmətlərin yığımı). Əhalinin həyat səviyyəsinin ən vacib təşkiledicilərinə gəlir və sosial təminat, material-maddi sərvətə olan tələbat, həyat şəraiti, asudə vaxt aiddir (Бобков, 2008: 39-55). Odur ki, insanın həyat şəraiti həyat, əmək və xidmət şəraitlərə ayrılır: həyat şəraiti-inanların asudə vaxtından istifadə ilə əlaqəlidir; əmək şəraitinə-sanitar-gigiyena, psixofizioloji, estetik və sosial-psixoloji şərait daxildir; xidmət şəraitinə-əhalinin yaşayış evi ilə təmin edilməsi, onun keyfiyyəti, məişət xidməti xətlərinin, o cümlədən hamam, paltar yuma-təmizləmə, bərbərxana, təmir emalatxanası, müvəqqəti istifadə əşyalarını təmin edən bölmənin və s. inkişafı, ticarətin və ictimai qidalanmanın, ictimai nəqliyyatın, tibbi xidmətin vəziyyəti və s. şərait daxildir (Клинова, 2014: 317-319).

Materiallar və metodlar

Уралов (1995:18-20) əhalinin aliciliq qabiliyyətinin qida məhsullarının minimum dəstinin dəyərinə nisbətini tədqiq edərək qeyd etmişdir ki, 1955-ci ildə bu göstəricilərin nisbəti 2,87 olduğu halda, 1960-cı ildə azalaraq 2,23 olmuşdur. Onun fikrincə, əhalinin aliciliq qabiliyyətinin azalmasının əsas məqsədi həmin dövrdə süd və süd məhsullarının qiyməti ilə əlaqəli olmuşdur. Кузнецова (1983: 52-65) və bir çox digər iqtisadçi alimlərin fikrincə ölkədə

©Vilayət İsmayılov i.e.d. Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası. E-mail:ismaylov1953@mail.ru
©AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

bir sıra sənaye məhsullarının qiymətinin düşünülmədən artımı ticarət şəbəkəsində normadan artıq əmtəə ehtiyatlarının toplanması ilə nəticələnir. Бобковun fikrincə əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə regional fəqləndirilmə aspektindən baxılması onun nəzəri, metodoloji və metodiki cəhətdən öyrənilməsinin hərtərəfli təminatına şərait yaradır. Əhalinin həyat səviyyəsinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsinə fərqli metodoloji yanaşmalar (Харитонов, 2016: с.133-141) mövcuddur ki, bunlar da minimum yaşayış büdcəsinə, adambaşına pul gəlirlərinə, orta aylıq əmək haqqına, əhalinin adambaşına pul gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyətinə, gəlirlərə görə kasıblıq səviyyəsi və Cini əmsalına əsaslanaraq qiymətləndirmə aparılmasını məqsədəuyğun hesab etmişlər. Məqalədə ölkə əhalisinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsində yeni metodiki yanaşmadan bəhs edilir. Həyat keyfiyyəti özündə insanların inkişafı və rifahını öncədən müəyyənləşdirən bacarıqların müxtəlifliyi və şəxsin, sosial qrupların və bütünlükdə cəmiyyətin ehtiyaclarının təmin edilməsini əks etdirir. Həyat səviyyəsi özündə şəxsin, sosial qrupların və bütünlükdə cəmiyyətin həyat keyfiyyətinin təmin edilməsi üçün lazım gələn resursların pulla qiymətləndirilməsini əks etdirir. Həyat keyfiyyəti və səviyyəsi insanın və cəmiyyətin inkişafı və iqtisadi qiymətləndirilməsi ilə təyin edilir, onu tamamlanmış şəkildə xarakterizə edir. Həyat keyfiyyətinin komponentlərinə cəmiyyətin keyfiyyəti; əmək və sahibkarlıq həyatının keyfiyyəti; sosial infrastrukturun keyfiyyəti; ətraf mühitin keyfiyyəti; insanların səxsi təhlükəsizliyi; həyat keyfiyyətinin məmnunluğu aiddir. Qeyd etmək lazımdır ki, cəmiyyət həmişə təsərrüfat və sosial inkişafın məlum fəlsəfəsinə, yəni layiqli həyat haqqında qiymətli təqdimat sisteminə malikdir, hansı ki, bunların bəziləri ilə rifahın fakriki göstəriciləri müqayisə edilir.

Həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin sosial standartları (Социальные стандарты качества жизни, 2008:15-55) həyatın norma və idealları sistemi daxil olmaqla insanın peşə və ləyaqətinə cavab verən, onlarda cəmiyyətin lazımi quruluşuna təsəvvür yaradan dəyərlərdir. Həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin sosial standartlar sisteminin işlənilməsində əsas məqsəd əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi normativlərinin kriteriyalarının müəyyənləşdirilməsi hesab edilir. Həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin kvalimetrik qiymətləndirilməsi dedikdə həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin kəmiyyətinin ölçülməsi və indeksinin təyin edilməsi başa düşülür (Азгальдов, 2006: 210). Əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsində yeni metodiki yanaşmada ikinci göstərici olaraq bir sıra beynəlxalq sosial standartların beynəlxalq müqayisə üçün tətbiqinin istifadəsi götürülür.

"Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış" inkişaf konsepsiyasında "insan kapitalının inkişafı və səmərəli sosial müdafiə sisteminin qurulması", yəni gəlir səviyyəsi və həyat keyfiyyəti göstəricilərinin əsas məqsədli orientirlərinin əldə olunması nəzərdə tutulmuşdur. Odur ki, Azərbaycanın həyat keyfiyyəti və səviyyəsini əhatə edən indiqatorlara uyğun olaraq yerinin qiymətləndirilməsi ən vacib məsələdir. Bu göstərici müxtəlif ölkələrdə əhalinin rifahının artımı məsələlərinin həllində onların iqtisadi potensialından istifadə dərəcəsinin müqayisə edilməsinə imkan verir. Fikrimizcə, bu vacib məsələnin müəyyənləşdirilməsində üç mühüm göstəricinin əhəmiyyəti nəzərə alınmalıdır:

Həyat keyfiyyətinin beynəlxalq inteqral indiqatoru-insan potensialının inkişaf indeksi (İPİİ) insanın inkişafı üçün vacib olan gözlənilən ömür müddəti, sağlamlıq, təhsillilik və resursların normativ qiymətləndirilməsi kimi kompleks müqayisəli göstəriciləri əks etdirir. 2018-ci il üçün bu göstərici 0,300-0,900-dan yuxarı olan hüduda əsasən 13 qrupa bölünür, İPİİ müxtəlif ölkələr və onların regionları üçün işlənilir və İPİİ standartına görə ölkələrin beynəlxalq təsnifatı aşağıdakı kimi qəbul edilmişdir: yüksək İPİİ-li ölkələr: 0,8-1,0; orta İPİİ-li ölkələr: 0,5-0,8; aşağı İPİİ-li ölkələr: -0,5-dən az. Həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin resurs təminatının inteqral indiqatoru-əhalinin hər nəfərinə düşən ümumi daxili məhsulu (ÜDM) (bu

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

göstərici KDR-də 2020-ci ilə qədər əhalinin həyat səviyyəsinin ümumiləşdirici göstəricisi hesab edilmişdir) alıcılıq qabiliyyəti paritetinə (AQP) əsasən hesablanır.

Əhali gəlirlərinin bölüşdürülməsinin beynəlxalq inteqral indiqatoru-Cini indeksi əhalinin müxtəlif qruplarında pul gəlirlərinin ümumi həcminin konsentrasiyasını xarakterizə edir. Hər il Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF), Dünya Bankı (DB) və Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) tərəfindən müxtəlif ölkələrin hər nəfərə düşən ÜDM və Cini indeksinin standartları hesablanılır. 2018-ci ilin məlumatları üzrə Cini indeksinin qiymətləri dünya ölkələrində gəlirlərin qeyri-bərabər bölgüsünün müqayisəsini əks etdirir və bu göstərici üzrə hər bir ölkənin dünya ölkələri içərisində tutduğu sırasını müəyyən edir. İPİİ (Polşa, Latviya, Azərbaycan), hər nəfərə düşən ÜDM (Polşa, Rusiya, Azərbaycan) və Cini indeksi üzrə (Estoniya, Polşa, Azərbaycan) qiymətləndirildiyini əks etdirən göstəricilər, onların ötən ilə nisbətən artma və ya azalma meyli cədvəl 1-də verilmişdir. Adambaşına ümumi daxili məhsul alıcılq qabiliyyəti paritetinə əsasən hesablanmış, bu göstərici üzrə müqayisə Polşa, Rusiya və Azərbaycan ilə verilmişdir. Göründüyü kimi, bu göstərici üzrə müqayisə qiymətlərində fərq Polşada Azərbaycana nisbətən 2016-cı ildə 11,94 dəfə, Rusiyada 6,32 dəfə, 2017-ci ildə isə müvafiq ölkələrdə 6,62 və 3,36 dəfə çox olmuşdur. Beləliklə, Polşa və Rusiya ilə Azərbaycanın adambaşına ümumi daxili məhsul istehsalının qiymət fərqinin müqayisə illərində 1,80 və 1,88 dəfə azalması respublikamızda bu göstəricinin yüksək artım tempinə malik olduğunu qeyd etməyə əsas verir. Əhalinin rifahının artımı məsələləri üzrə onların iqtisadi potensialından istifadə dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsində üçüncü vacib komponent kimi Estoniya, Polşa və Azərbaycanda əhali gəlirlərinin bölüşdürülməsinin beynəlxalq inteqral indiqatorunun (Cini indeksi) müqayisəsi verilir. Belə ki, Estoniya, Polşa və Azərbaycan arasında bu göstəricidə fərq 2016-cı ildə 0,016; 0,004 olduğu halda, 2017-ci ildə isə hər iki ölkə üzrə 0,009 qədər artım olmuşdur. Müqayisə edilən illərdə Estoniya üzrə bu göstəricidə +0,029, Azərbaycan üzrə + 0,020 artım fərqi olmuşdur ki, bu da həmin ölkələrdə əhalinin həyat keyfiyyəti və həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün iqtisadi artım tempinin yüksəlməsini, o cümlədən adambaşına ümumi daxili məhsulun ölçülərindəonların beynəlxalq vəziyyətinin yaxşılaşmasını əks etdirir. Lakin, əhalinin həyat keyfiyyəti və həyat səviyyəsinin artımında nisbətən yüksək iqtisadi imkanlar düzgün istifadə edilməmişdir. Nəticədə, bizim ölkəmiz insan potensialının inkişaf indeksinə görə orta göstəricili ölkələr sırasında 60-86-cı sıradakı ölkələr içərisində 80-ci yeri tutmuşdur. Bundan əlavə, əhalinin pul gəlirlərinin bölüşdürülməsində iqtisadi qeyri-bərabərlik hüdudunun 2010-2016-cı illər üzrə sərhəd qiyməti (0,318-ə) yüksəlmiş, 2017-ci ildə isə 0,357 təşkil etmişdir.

Məqalədə əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi üzrə fərqlənən çoxkriteriyalı sosial strukturların aşkar edilməsi əsasında insanların maddi həyatının qiymətləndirilməsi üzrə sadə iki kriteriyalı model sınaqdan keçirilmişdir: şəxsi pul gəlirləri və onların müxtəlif çatışmazlıq səviyyəsi olan istehlak budcələrinin normativ sisteminə uyğunluğu; mənzil şəraiti və onların aşağı, orta və yüksək mənzil təminatı standartlarına uyğunluğu. Əhalinin normativ istehlak budcəsi. Azərbaycanda əhali büdcəsinin işlənilməsi üzrə çoxillik təcrübə mövcuddur və böyük ənənələr vardır. Beynəlxalq və bir sıra tətbiq edilən təcrübələrə (Heller büdcəsi) əsaslanaraq istehlak tələbatının müəyyənləşdirilməsi. 2018-ci ildə Azərbaycan respublikasında ev təsərrüfatlarının ölçüsünə görə 4 nəfərdən ibarət orta statistik ailənin büdcəsi (istehlak xərci) aylıq bir nəfər üçün 290,2 manat və ya 170,2 ABŞ dolları həcmindədir (İsmayılov, 2019: 71-76). Eyni zamanda 2020-ci il üçün yaşayış minimumu ölkə üzrə 190 manat təyin edilmişdir (“Yaşayiş minimumu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”). Bu məqsədlə biz istehlak tələbatı büdcəsini fərqləndirməklə-aşağı sərvətli (yaşayış minimumu (YM)) və bərpa edici istehlak büdcəsi; orta sərvətli (orta həyat standartlarının istehlak büdcəsi (OSYM)); yüksək sərvətli (yüksək sərvət büdcəsi (YSYM)) və ən çox ehtiyacı olanlar (gəlirləri YM-dan

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

aşağı) olmaqla nisbətən təmin edilməyənlər, aşagı təmin edilənlər (gəlirləri YM-dən artıq); orta təminat səvəiyyəsindən aşağı təmin edilənlər (gəlirləri YM-in 3 mislindən çox 7 mislindən az); orta təmin edilənlər (gəlirləri YM-in 7 mislindən çox 11 mislindən az); yüksək təmin edilənlər (gəlirləri YM-in 11 mislindən çox) kimi 5 qrupa ayırmaqla hər birinin kriteriyalarını müəyyənləşdiririk (cədvəl 2).

Mənzil təminatının sosial standartları. Mənzil təminatı üzrə standartlar minimum, orta, və yüksək səviyyəli olmaqla fərqləndirilir. Mənzil təminatının minimum norması (MTMN)-aşağıdakı mənzil baza (ilkin) tələbatını təmin edir: qanun çərçivəsində təsdiq edilmiş sanitar-epidemioloji norma və qaydalara uyğun gəlir; bir nəfərə düşən mənzil yaşayış sahəsinin ümumi ölçüsünün region üzrə fəaliyyətdə olan mənzil sahəsi normasından az olmaması; sosial əmək müqaviləsinə əsasən mənzilin vəziyyətinə görə onun mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması üzrə ev təsərrüfatının əsasının olmaması; yaşayış ərazisində həyat təminatlı kommunal xidmətlər bazasına, o cümlədsən su təchizatı, istilik, elektrik təchizatı və kanalizasiyaya girişin mənzil sahəsində təmin edilməsi. Mənzil təminatının orta norması-yaşayış məntəqəsi nisbətən yüksək komfortludur və bura daxilidir: yaşayış məntəqəsi birinci normativlərin bütün tələblərini tam təmin edir; yaşayış məntəqəsində vanna otağı vardır; yaşayış məntəqəsində isti sudan istifadə etmək imkanı vardır; bir nəfərə düşən mənzil sahəsinin ümumi ölçüsü normanın iki mislindən, yəni regionda ev təsərrüfatı üzrə müəyyənləşdirilmiş yaşayış sahəsi normasından (18 m^2)-dan az deyildir.

Cədvəl 1.

Azərbaycanın dünya ölkələri içərisində yeri

İnteqral idiqatorlar	2016-cı il			2017-ci il		
	Ölkənin göstərici üzrə qiyməti	ölkələri içərisin-də tut-duğu sıra	Əvvəlki il-in qiymə-tindən meyletmə	Ölkənin göstərici üzrə qiyməti	Ölkələr i içərisin-də tutdu-ğu sıra	Əvvəlki ilin qiymətin-dən meylet-mə, (+), (-)
İnsan potensialının inkişaf indeksi (İPİİ)	0,862/ 0,810/ 0,747 (Polşa/ Latviya/ Azərbay-can)	33/48/8 3	Polşa (+0,006) Latviya (+0,003) Azərbay-can (+0,001)	0,865/ 0,847/ 0,757 (Polşa/ Latviya/ Azərbay-can)	27/41/8 0	Polşa (+0,003) Latviya (+0,037) Azərbayca n (+0,01)
Əhalinin hər nəfərinə düşən ümumi daxili məhsul (Alıcılıq qabiliyyəti pariteti (AQP) üzrə, ABŞ dollari)	27801/ 26960/ 17251 (Polşa/ Rusiya/ Azərbay-can)	42/52/7 5	Polşa (+1695) Rusiya (+898) Azərbay-can (+142)	29642/ 27893/ 17529 (Rusiya/ Azərbay-can	45/50/7 4	Polşa (+1841) Rusiya (+933) Azərbayca n (+278)
Cini indeksi	0,348/ 0,342/ 0,337 (Estoniya/ Polşa /Azər-baycan)	-	Estoniya (+0,033) Polşa (+0,021) Azərbay-can (+0,017)	0,377/ 0,371/ 0,357 (Estoniya /Polşa/ Azərbay-can)	-	Estoniya (+0,029) Polşa (+0,029) Azərbayca n (+0,020)

Mənbə: Cədvəl Список стран по ИЧР , Список стран по ВВП (ППС) на душу населения,materialları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Mənzil təminatının yüksək norması-komfortlu yaşayış məntəqəsi: yaşayış məntəqəsi ikinci normativin bütün tələblərini təmin edir; yaşayış məntəqəsində stasionar telefon xətti vardır; hər bir otaqda iki nəfərdən çox yaşamır; yaşayış məntəqəsi və ya bütünlükdə binada yüksək keyfiyyətli yaşayış-kommunal xidmətləri vardır; yaşayış rayonuun ev təsərrüfatında təhlükəsiz, kriminogen və ekoloji vəziyyət vardır, sosial infrastruktur inkişaf etmişdir, 30

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

dəqiqəlik piyada gəzməklə və 10 dəqiqəlik nəqliyyatda getməklə parklara və digər istirahət zonalarına çatmaq mümkündür.

Maddi təminat səviyyəsinə görə sosial strukturların aşkar edilməsi üçün bəzi ölkədaxili sosial standartların tətbiqi. Sosial strukturların aşkar edilməsi əsas şərtlərdən biridir, onların yaradılması-cəmiyyətin iqtisadi, sosial, siyasi və mənəvi inkişaf proqramının, əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin yüksəldilməsinin realizasiyasının nəticəsidir (Майер, 1988: 103-112). Məqalədə əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi üzrə fərqlənən çoxkriteriyalı sosial strukturların aşkar edilməsi əsasında insanların maddi həyatının qiymətləndirilməsi üzrə sadə iki kriteriyalı model sınaqdan keçirilmişdir: şəxsi pul gəlirləri və onların müxtəlif çatışmazlıq səviyyəsi olan istehlak budcələrinin normativ sisteminə uyğunluğu; mənzil şəraiti və onların aşağı, orta və yüksək mənzil təminatı standartlarına uyğunluğu.

Əhalinin normativ istehlak budcəsi. Azərbaycanda əhali büdcəsinin işlənilməsi üzrə çoxillik təcrübə mövcuddur və böyük ənənələri vardır. Beynəlxalq və bir sıra tətbiq edilən təcrübələrə (Heller büdcəsi-məşhur istehlak büdcələrindən biridir, ABŞ-da həyatın dəyərinin qiymətləndirilməsində istifadə edilir, 4 nəfərdən (ər, arvad, 13 yaşlı oğlan və 8 yaşlı qız) ibarət orta statistik ailənin büdcəsini əks etdirir, sayı və keyfiyyəti standart olan istehlakçının əmtəə və xidmətlərinin tipik yığımıdır, cari ilin bazar qiymətləri əsasında dəyəri hesablanır) əsaslanaraq istehlak tələbatının müəyyənləşdirilməsi (стандарт самообеспеченности семей в США, 2007). Azərbaycan Respublikasında ev təsərrüfatlarının ölçüsünə görə 4 nəfərdən ibarət orta statistik ailənin büdcəsi (istehlak xərci) aylıq bir nəfər üçün 281,2 manat və ya 165,4 ABŞ dolları həcmindədir. Eyni zamanda, yaşayış minimumu ölkə üzrə 190 manat təyin edilmişdir. Bu məqsədlə biz istehlak tələbatı büdcəsini fərqləndirmişik: aşağı sərvətli (yaşayış minimumu (YM)) və bərpa edici istehlak büdcəsi; orta sərvətli (orta həyat standartlarının istehlak büdcəsi (OSYM); yüksək səvətli (yüksək sərvət büdcəsi (YSYM). Maddi təminat (istahlak tələbatı büdcəsi) sistemi sosial qrupları madi tələbatlarının səviyyəsinə əsasən aşağıdakı kimi təsnif edir:

- Ən çox ehtiyacı olanlar-gəlirləri YM-dan aşağı (<190 manat və ya 111,8 ABŞ dolları) olanlar.
- Aşagı təmin edilənlər-gəlirləri YM-dən artıq, lakin YM-nin 3 mislindən az (>190 manat və ya 111,8 ABŞ dolları <3x190manat=570 manat və ya 335,3 ABŞ dolları) olanlar.
- Orta təminat səvəiyyəsindən aşağı təmin olunanlar-gəlirləri YM-nin 3 mislindən çox (>335,3 ABŞ dolları), lakin 7 mislindən az (<782,4 ABŞ dolları) olanlar.
- Orta təminatlılar-gəlirləri YM-nin 7 mislindən çox (>782,4 ABŞ dolları) , lakin YM-nin 11 mislindən az (<1229,4 ABŞ dolları) olanlar.
- Yüksək təminatlılar-gəlirləri YM-nin 11 mislindən çox (>1229,4 ABŞ dolları) olanlar.

Mənzil təminatının sosial standartları. Mənzil təminatı üzrə standartlar minimum, orta, və yüksək səviyyəli olmaqla fərqləndirilir. Mənzil təminatının minimum norması (MTMN)-aşağıdakı mənzil baza (ilkin) tələbatını təmin edir: qanun çərçivəsində təsdiq edilmiş sanitar-epidemioloji norma və qaydalara uyğun gəlir; bir nəfərə düşən mənzil yaşayış sahəsinin ümumi ölçüsünün region üzrə fəaliyyətdə olan mənzil sahəsi normasından az olmaması; sosial əmək müqaviləsinə əsasən mənzilin vəziyyətinə görə onun mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması üzrə ev təsərrüfatının əsasının olmaması; yaşayış ərazisində həyat təminatlı kommunal xidmətlər bazasına, o cümlədsən su təchizatı, istilik, elektrik təchizatı və kanalizasiyaya girişin mənzil sahəsində təmin edilməsi. Mənzil təminatının orta norması-yaşayış məntəqəsi nisbətən yüksək komfortludur və bura daxilidir: yaşayış məntəqəsi birinci normativlərin bütün tələblərini tam təmin edir; yaşayış məntəqəsində vanna otağı vardır; yaşayış məntəqəsində isti sudan istifadə etmək imkanı vardır; bir nəfərə düşən mənzil sahəsinin ümumi ölçüsü normanın iki mislindən az deyildir: regionda ev təsərrüfatı üzrə müəyyənləşdirilmiş yaşayış sahəsi normasından və ya

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

18 m^2-dan. Mənzil təminatının yüksək norması-komfortlu yaşayış məntəqəsi: yaşayış məntəqəsi ikinci normativin bütün tələblərini təmin edir; yaşayış məntəqəsində stasionar telefon xətti vardır; hər bir otaqda iki nəfərdən çox yaşamır; yaşayış məntəqəsi və ya bütünlükdə binada yüksək keyfiyyətli yaşayış-kommunal xidmətləri vardır; yaşayış rayonuun ev təsərrüfatında təhlükəsiz, kriminogen və ekoloji vəziyyət vardır, sosial infrastruktur inkişaf etmişdir, 30 dəqiqəlik gəzinti və 10 dəqiqəlik nəqliyyatda getməklə parklara və digər istirahət zonalarına çatmaq mümkündür. Maddi təminat üzrə müvafiq qrup kriteriyanın birgə tətbiqi nəticəsində Azərbaycan cəmiyyətinin maddi təminat səviyyəsinə görə sosial-sinif strukturu müəyyənləşmiş və onun quruluşunun qiymətləndirilməsi cədvəl 2-də verilmişdir (ev təsərrüfatlarının sıralanmasını sadələşdirmək üçün yaşayış sahəsi ilə təmin edilmənin aşağı sərhəddi 18 m^2 qəbul edilmişdir).

Cədvəl 2.

Azərbaycan cəmiyyətinin maddi təminat səviyyəsi üzrə sosial strukturu (gəlirlər və mənzil)

Sosial təbəqələr	Kriteriyalar	Xüsusi çəki (Azərbaycan, 2019-cu il, %)
1.Nisbətən təmin edilməyənlər		
Cəmi: o cümlədən		23,4
Aşagı (gəlirlərə və mənzilə ehtiyaca görə kasıblar)	Gəlirləri yaşayış minimumundan aşağı olanlar (YM): minium yaşayış sahəsinin təminatı normasından aşağı və aşagı təminatdan orta təminata qədər mənzil şəraiti	5,0
Orta (gəlirlərinə görə kasıblar)	Gəlirləri yaşayış minimumundan yuxarı olanlar (>YM): mənzil şəraiti ortadan yüksək və yüksək olan yaşayış sahəsi ilə təmin olunanlar	4,1
Yuxarı (mənzilə ehtiyacı olanlar)	Mənzilə ehtiyacı olanlar: gəlirləri YM-nin iki mislindən çox olanlar	14,3
2.Aşağı təmin edilənlər		
Cəmi: o cümlədən		14,2
Aşağı	Gəlirləri YM-dan (111,8 ABŞ dolları) YM-nin iki mislinə (223,6 ABŞ dolları); orta mənzil şəraiti	9,0
Yuxarı	Gəlirləri YM-dan (111,8 ABŞ dolları) YM-nin iki mislinə (223,6 ABŞ dolları); yaxşı mənzil şəraiti	5,2
3.Orta təminat səviyyəsindən aşağı təmin edilənlər		
Cəmi: o cümlədən		35,1
Aşağı	Gəlirləri YM-nin iki mislindən (223,6 ABŞ dolları) YM-nin dörd mislinə (447,1 ABŞ dolları); yaxşı mənzil şəraiti	20,0
Yuxarı	Gəlirləri YM-nin iki mislindən (223,6 ABŞ dolları) YM-nin dörd mislinə (447,1 ABŞ dolları); yaxşı mənzil şəraiti	15,1
4.Orta təmin edilənlər		
Cəmi: o cümlədən		24,0
Aşağı	Orta mənzil şəraiti; gəlirləri YM-nin 4-7 misli (447,1 ABŞ dolları-782,4 ABŞ dolları); qənaət	10,1
Orta	Orta mənzil şəraiti; gəlirləri YM-nin 7-11 misli (782,4 ABŞ dolları-1229,4 ABŞ dolları); qənaət	6,1
Yuxarı	Orta mənzil şəraiti; gəlirləri YM-nin 11 mislindən yuxarı (1229,4ABŞ dolları); qənaət Yaxşı mənzil şəraiti; gəlirləri YM-nin 4-7 (447,1 ABŞ dolları-782,4 ABŞ dolları); qənaət	2,3 5,5
5.Yuksək təmin edilənlər		
Cəmi: o cümlədən		3,3
Aşağı	Yaxşı mənzil şəraiti; gəlirləri YM-nin 7-11 misli (782,4 ABŞ dolları-1229,4 ABŞ dolları); qənaət	2,1
Yuxarı	Yaxşı mənzil şəraiti; gəlirləri YM-nin 11 mislindən yüksək (1229,4 ABŞ dolları)	1,2

Mənbə: Cədvəl http://www.stat.gov.az məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

Məlumatlardan aydın olur ki, ölkə cəmiyyətinin 37,6%-i maddi təminat səviyyəsinə görə zəif təbəqəyə aiddir. Maddi cəhətdən əhalinin təminatı səviyyəsinin xüsusi çəkisinin çox olması onların əhəmiyyətli hissəsinin Azərbaycan cəmiyyətində innovasiya potesialının artırılmasını məhdudlaşdırır. Cəmiyyətdə innovasiya fəallığının yüksəldilməsi yolu ilə rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalının stimullaşdırılması, innovasiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün zəruri mexanizmlərin qurulması, innovasiya potensialının səmərəli istifadəsi və inkişafının təmin edilməsi məqsədi ilə dövlət dəstəyi tədbirlərin reallaşdırılması və müvafiq qanunvericilik bazasının yaradılması üçün əlverişli mühitin formalaşmasına şərait yaradır (Колесов, 2008: 636). Beləliklə, ölkəmizdə yaşayan əhalinin əsas kütləsinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədi ilə onların intellektual potensialından istifadə göstəricisinin artımının təmin edilməsi ən vacib məsələlərdən biridir və bu da uzunmüddətli inkişaf Konsepsiyasının qarşıya qoyduğu məsələlərin həllində və əhalinin məşğulluq səviyyəsinin təmin edilməsində önəmli rol oynayır.

Regionlar üzrə həyat səviyyəsinin qeyri-bərabərliyinin qiymətləndirilməsi üçün bəzi ölkədaxili sosial standartların tətbiqi

Azərbaycanda əhalinin etibarlı sosial müdafiəsinin təşkili məqsədi ilə 2016–2020-ci illər üçün yeni Dövlət Proqramı hazırlanmışdır. Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi nəticəsində ölkəmizdə sığorta-pensiya sistemi daha da təkmilləşdiriləcək, könüllü sosial sığortalanmanın tətbiqi və qeyri-dövlət pensiya fondlarının fəaliyyəti ilə bağlı məsələlər öz həllini tapacaq, işləyən vətəndaşların layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək məqsədi ilə iqtisadiyyatın inkişafından asılı olaraq minimum əmək haqqı məbləğinin tədricən minimum yaşayış standartlarına çatdırılması istiqamətində tədbirlər görüləcək, əhalinin gəlirlər üzrə diferensiasiyasının azaldılmasına nail olunacaqdır. Əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinin təmin edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin "Əmək pensiyalarının indeksləşdirilməsi haqqında" 6 fevral 2020-ci il tarixli Sərəncamı bilavasitə pensiyaçıların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində növbəti mühüm addımdır. Sərəncamın icrası olaraq, 2020-ci ilin 1 yanvar tarixinə 2019-cu il üzrə Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən müəyyən edilən orta aylıq nominal əməkhaqqının illik artım tempinə uyğun olaraq bütün növ əmək pensiyalarının sığorta hissəsi indeksləşdirilərək 16,6 faiz artırılmışdır (http://www.stat.gov.az). Beləliklə, yuxarıda qeyd edilmiş insan potensialının inkişafı, adambaşına düşən ÜDM-in miqdarı və Cini indeksi kimi əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin sosial standartlarının tətbiqi ilə əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin bölgələrdə qeyri-bərabərliyini xarakterizə edən aşağıdakı indiqatorların tətbiq edilməsini məqsədəuyğun hesab edirik: pul gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalı ($k_{p.g.a.q}$); pul gəlirləri üzrə kasıblıq əmsalı ($k_{p.g.k.ə}$). Pul gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalı YM-na daxil olan əmtəə və xidmətlərin əldə edilməsi məqsədi ilə ödənilən pul gəlirini ifadə edir. 2019-cu ilin göstəricilərinə əsasən Azərbaycanda əhalinin pul gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalı 2016-cı ilə nisbətən 1,03 dəfə azalmış və 2,85% təşkil etmişdir. İkinci göstərici olan əhalinin pul gəlirləri üzrə kasıblıq əmsalı gəlirləri ölkə üzrə YM-dən aşağı olan əhali sayının ümumi əhalinin sayına olan nisbəti ilə hesablanılır:

$$K_{p.g.k.ə}=\frac{N_{g.<YM}}{N_{Ü}}; \qquad (1)$$

Burada: $K_{p.g.k.ə}$- əhalinin pul gəlirlərinə görə kasıblıq əmsalı; $N_{g.<YM}$-gəlirləri YM-dən aşağı olan əhalinin sayı, milyon nəfər; $N_{Ü}$-ümumi əhalinin sayı, milyon nəfər. 2019-cu ilin göstəriciləri əsasında əhalinin pul gəlirlərinə görə kasıblıq əmsalının qiyməti (1) formulası əsasında hesablanaraq $K_{p.g.k.ə}$ =0,12 müəyyən edilmişdir. Azərbaycanda əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin differensiallaşdırılması əmsalları cədvəl 3-də verimişdir.

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

Cədvəl 3.

Əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi əmsalları

Həyat keyfiyyəti və səviyyəsi indiqatorları	Əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi əmsalları	
	2016-cı il	2019-cu il
İnsan potensialının inkişaf indeksi (İPİİ)	0,751	0,761
Gəlirlərə üzrə kasıblıq əmsalı ($k_{p.g.k.ə}$)	0,16	0,12
Əhali gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalı ($k_{p.g.a.q}$)	4,20	4,08
Cini indeksi	0,337	0,368
Adambaşına ümumi daxili məhsul (alıcılıq qabiliyyəti pariteti üzrə), milyon ABŞ dolları	17,397	17,716

Mənbə: Cədvəl 23-25, 28 məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Azərbaycanda əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsini əks etdirən göstəricilərin bəzilərində qeyri-bərabərlik azalmışdır, xüsusilə bu azalma gəlirlər üzrə kasıblıq əmsalı, əhali gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalında nəzərə çarpacaq dərəcədə olmuşdur. Belə ki, bu azalma gəlirlər üzrə kasıblıq əmsalında 25,0% ((0,16-0,12/0,16)x100%), alıcılıq qabiliyyəti əmsalında isə 2,85% (4,20-4,08/4,20)x100%) təşkil etmişdir. Eyni zamanda əhalinin pul gəlirlərinin bölüşdürülməsində iqtisadi qeyri-bərabərliyi əks etdirən Cini indeksinin qiymətində müqayisə edilən dövrdə 0,029 qədər artım əldə edilmişdir. Sonuncu göstərici olan hər nəfərə düşən ümumi daxili məhsulda isə 1,8% və ya 0,319 milyon ABŞ dolları həcmində artımın olduğunu müşahidə etmək mümkündür. Azərbaycanın regionlarında əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi göstəricisi kimi yaşayış yerləri üzrə hər nəfərə düşən aylıq gəlirlərin müqayisəsinə nəzər yetirdikdə görünür ki, 2016-cı ilə nisbətən 2017-ci ildə kənd yerlərində bu göstəricinin həcmində 11,35 manat və ya 4,6%; şəhər yerlərində isə 9,82 manat və ya 3,6% artım olmuşdur. Eyni zamanda şəhər yerlərində ev təsərrüfatlarının orta ölçüsündə (o.ö.) kənd yerlərinə nisbətən 0,45 o.ö. azalma olmuşdur ki, bu da bütün ev təsərrüfatları üzrə göstəricidən şəhər yerləri üzrə 0,19 o.ö. az; kənd yerləri üzrə isə 0,26 o.ö.çox meyletmə olmuşdur. Yaşayış yerləri üzrə gəlirlərin quruluşuna nəzər saldıqda görünür ki, şəhər yerlərində muzdlu əmək fəaliyyətindən gəlirlər kənd yerlərinə nisbətən 2017-ci ildə 20,6% az; sahibkarlıq fəaliyyəti və özüməşğulluqdan gəlirlərdə 3,0%; icarədən gəlirlərdə-0,3%; əmlakdan gəlirlərdə-0,2%; pensiyada-0,5%; digər gəlirlərdə-0,2%; digər ailələrin gəlirlərində-0,7% azalma qeyd edilmişdir. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, gəlirlərin quruluşunda bəzi göstəricilərdə isə üstünlük kənd yerlərində olmuşdur. Belə ki, kənd təsərrüfatından gəlirlərin strukturunda şəhər yerlərinə nisbətən kənd yerlərində 23,3%; alınmış cari trasfertlərdə-1,0%; müavinət və sosial yardımlarda-1,3%; ölkə xaricindən göndərilən pulda isə 0,5% çox gəlir əldə edilmişdir.

Yaşayış yerləri üzrə istehlak xərclərinin müqayisəsindən görünür ki, kənd yerlərinə nisbətən şəhər yerlərində 2016-cı ildə hər ailə üzvünə aylıq xərclərdə şəhər yerlərində 23 manat və ya 4,4%; 2017-ci ildə isə 22,62 manat və ya 8,5% çox olmuşdur. Eyni zamanda kənd yerlərinə nisbətən şəhər yerlərində ərzaq məhsullarına istehlak xərcləri 2016-cı ildə 8,46 manat; 2017-ci ildə isə 9,37 manat çox olmuşdur. Əhalinin istehlak xərclərinin yaşayış yerləri üzrə quruluşunda isə ərzaq məhsulları tütün məhsulları, alkoqollu içkilərə və s. çəkilən xərclər kənd və şəhər yerləri üzrə demək olar ki, bərabər miqdarda olmuşdur. Eyni zamanda, paltar və ayaqqabıya, nəqliyyat və rabitəyə, istirahət və mədəniyyətə, təhsilə ayrılmış istehlak xərcləri kənd yerlərində şəhər yerləri ilə müqayisədə azlıq təşkil etmişdir. Həmçinin su, qaz, işıq və digər yanacaq növləri; ev əşyaları, məişət texnikası və evə gündəlik qulluğa, səhiyyə xidmətinə, mehmanxana, kafe, restoran və yeməkxana üzrə istehlak xərclərinin quruluşunda kənd yerlərində şəhər yerlərinə nisbətən xərclərin faiz nisbəti də yüksək olmuşdur. Beləliklə, aparılmış təhlil göstərir ki, Azərbaycan regionlarında əhalinin pul gəlirlərinin alıcılıq

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

qabiliyyəti arasında fərqlər vardır və bu göstəricinin qiyməti Bakı, Abşeron, Gəncə-Qazax (Gəncə ş.), Sumqayıtda digərlərinə nisbətən yüksəkdir. Bu göstəricinin qiymətinin qeyd edilən şəhərlərdə yüksək olması əhalinin işləmək məqsədi ilə digər regionlardan bu şəhərlərə axınına şərait yaradır və beləliklə də urbanizasiya prosesinin sürətlənməsinə təsir göstərir. Bu prosesin sürətlənməsinin qarşısının alınması üçün regionların sosial-iqtisadi vəziyyətinin yüksəldilməsi üzrə Dövlət Proqramları hazırlanmış və həyata keçirilməsi istiqamətləri müəyyən edilmişdir.

Nəticə

Azərbaycan əhalisinin 2019-cu ildə həyat keyfiyyəti və səviyyəsi göstəricilərinə belə qiymətləndirməni vermək olar (müəllif tərəfindən müəyyənləşdirilmiş qiymətləndirilmə): Respublika üzrə müzdla işləyənlərin orta nominal əmək haqqı 604,8 manat və ya orta yaşayış minimumunun 3,18 mislini təşkil edir. Ev təsərrüfatı üzrə bir nəfərə düşən gəlirlər 284,3 manat və ya YM-nin 1,5 misli həcmində olmuşdur. Ev təsərrüfatları üzrə orta hesabla bir nəfərə düşən ümumi sahənin ölçüsünə görə 10 m^2-ə qədər 7,5%; 10,1-20,0 m^2 -40,3%; 20,1-30 m^2 -27,9% və 30,1 m^2-dən çox -24,3% təşkil edir. Məlumatlar göstərir ki, qəbul edilmiş orta yaşayış sahəsinin minimum həddi (18,0 m^2) ilə müqayisədə 47,8% əhali bu göstərici üzrə az təminatlı əhali təbəqəsinə daxildir. Yalnız əhalinin 27,9%-i orta, 24,3%-i isə yüksək təminat səviyyəsinə müvafiqdir. 2019-cu ildə əhali gəlirlərinin alıcılıq qabiliyyəti əmsalı $k_{p.g.a.q}$= 4,08 olmuşdur ki, bu göstərici müqayisə dövrünə görə çox da yüksək göstərici hesab edilmir. Gəlirlər üzrə kasıblıq əmsalı $k_{p.g.k.ə}$=0,12. Cini indeksi 0,362. Şübhəsiz ki, əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsi üzrə tədqiqatların genişləndirilməsi vacibdir, o cümlədən regionlar, həmçinin ölkə səviyyəsində indikatorların ölçülməsində ixtisaslı cəmiyyətin müzakirəsinə ehtiyac vardır. Bütün bunlar isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 14 fevral tarixli 3672 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "2018–2025-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafına dair" Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsi və ölkədə real vəziyyətin müəyyənləşdirilməsinə, əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin nəzəri, metodoloji və metodiki aspekdən öyrənilməsinin genişləndirilməsinə yeni impuls verməklə elm və təcrübənin qarşılıqlı əlaqəsinə, qiymətləndirmənin statistik və sosioloji metodlarının və uzun müddətli inkişaf Konsepsiyasının həyata keçirilməsinə imkan verəcəkdir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış" İnkişaf Konsepsiyası. Bakı.2012.
2. "Yaşayiş minimumu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu". Bakı. 29 noyabr 2019-cu il
3. İsmayılov V.İ. Əhalinin həyat keyfiyyəti və səviyyəsinin qiymətləndirilməsinə metodoloji yanaşma. Əmək və sosial münasibətlər. Bakı. 2019, №1, c.71-76
4. Бобков В. Р. Потребительские бюджеты /Уровень жизни населения регионов России. Москва. 2007, №7,с.42-58
5. Бобков В. Р. Разработка модели бюджета семьи, обеспечивающей ее экономическую устойчивость /Уровень жизни населения регионов России. Москва. 2008, №1, с.39-55
6. Бобков В. Р. Затраты на рабочую силу, потребительские бюджеты и трудовая пенсия /Уровень жизни населения регионов России. Москва. 2006, №3.
7. Клинова М. А. Уровень жизни городского населения РСФСР в отечественной историографии. Екатеринбург. 2014, с.353

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

8. Квалиметрия жизни /Г. Г. Азгальдов и др. Ижевск: Изд-во Института экономики и управления Уд. ГУ. 2006, 210 с.
9. К методологии рабочего бюджета // Струмилин С. Г. Проблемы экономики труда. Москва, 1957
10. Кузнецова Н. П. Проблемы регионального выравнивания уровня жизни трудящихся. Региональные проблемы оплаты труда и уровня жизни: сб. науч. трудов. М.:НИИ труда. 1983, с.52-65
11. Майер В. Ф. Планирование социального развития и повышение уровня жизни народа. Москва. 1988.
12. Методологические вопросы изучения уровня жизни / под. ред. И. Ю. Писарева.М.: 1988
13. СКБ банк. Глоссарий. URL:www. skbbank / ru / dict
14. Стандарт самообеспеченности семей в США // Уровень жизни населения регионов России. Москва. 2007, №3.
15. Социальные стандарты качества жизни: сб. статей /под ред. А. В. Очировой и др.- Москва: МАКС Пресс. 2008, стр.15-55
16. Уровень жизни населения Российской Федерации: правовая основа преодоления бедности . Москва. 2004.
17. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса/ под.ред.В. П. Колесова.2-е изд. Доп. и перераб. М., 2008, 636с.
18. О подходах к исследованиям социальных структур современного общества / В. Н. Бобков // Уровень жизни населения регионов России. 2008, с. 3-14
19. О мерах реализации Указа Президента РФ от 28 июня 2007г.,.№ 825
20. Региональное неравенство качества и уровня жизни и угрозы социальной безопасности// Бобков В. Н. и др. Федерализм. 2009, №1.
21. Уралов В.М. Уровень нашей жизни: аналит. справ. М., 1995, с.18-20
22. Харитонова Т.В., Алексеева С.Н. Уровень жизни населения: основные подходы к оценке показателей. Журнал Нива Повлжья. 2016, №2, с.133-141
23. https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_стран_по_индексу_человеческого_развития
24. https://ru.wikipedia.org/wiki/ Список_стран_по_ВВП_(ППС)_на_душу_населения
25. https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_стран_по_индексу_Джини
26. https://az.wikipedia.org/wiki/Minimum_istehlak_səbəti
27. https://ru. wikipedia.org/wiki/vserossiysriy _centr_urovnya_jizni
28. http://www.stat.gov.az

Вилаят Исмайлов

Оценка уровня жизни населения на основе применения международных социальных стандартов

Резюме

Цель статьи оценка качества жизни и уровня жизни населения в Азербайджане с применением международных социальных стандартов. Методология: используется метод статистического сравнительного анализа интегральных индигаторов. Результаты исследования: на основе показателей 2019 г. определено, что коэффициент покупательной способности доходов населения составляет к $_{п.с.д.н.}$ =4,08; коэффициент бедности по доходам к $_{б.д.}$ =0,12, а также индекс Джини-0,362.

Ключевые слова: *население, уровень жизни, социальные стандарты, международные интегральные индикаторы, оценка*

© AMEA İqtisadiyyat İnstitutu
© www.economics.com.az

Vilayat İsmayilov

Assessment of the population's standard of living based on the application of international social standards

Summary

Purpose of the research: to assess the quality of life and standard of living of the population in Azerbaijan using international social standards. Methodology: used statistical method of comparative analysis of integral indikatorov. Findings: based on the indicators of 2019, it was determined that the coefficient of purchasing power of the population's income is to $k_{p.s.d.n.}$ *=4.08; the coefficient of income poverty to* $k_{b.d.}$ *= 0.12, as well as the Gini index-0.362.*

Keywords*: population, standard of living, social standards, international integrated indicators, assessment*

Elmi redaktor: i.f.d., dos. Y.Məmmədov.
Daxil olub: 12.10.2020.
Çapa qəbul olunub: 19.10.2020.

© *AMEA İqtisadiyyat İnstitutu*
© *www.economics.com.az*